

MUSEUM STAVANGER

Årbok 2012

122. ÅRGANG

REDAKTØR: HARALD HAMRE

Abbedens Hus – en ruin reiser seg

Jørg Eirik Waula

Når de siste munkene flyttet fra Utstein Kloster, vet vi ikke. Ved reformasjonen i Danmark-Norge i 1537 ble munkevesenet opphevet, men de munkene som var gjenværende i klostrene, fikk bo der sin levetid ut. Hvorvidt dette skjedde på Utstein, eller om de flyttet herfra til andre klostre eller fikk annen tjeneste, sier kildene ingenting om.

Anlegget på Utstein var i århundrene etter preget av både forfall og ombygninger. Ønsket om restaurering av anlegget hadde oppstått på slutten av 1800-tallet, men først på 1930-tallet fikk en nemnd overtatt bygningene og satte i gang undersøkelser med tanke på gjenoppbygging. Ressursmangel og knapphet på byggevarer etter 2. verdenskrig gjorde at arbeidet tok lang tid. Men 10. august 1965 kunne kong Olav V foreta den høytidelige gjenåpningen av Utstein Kloster.

Utstein Kloster er det eneste bevarte middelalderkloster i Norge. De øvrige er enten forsvunnet helt, eller det er kun rester av murer som viser hvor de har ligget. Men restaureringen var likevel ikke fullstendig. Vest for hovedanlegget lå murene av et bygg som i dagligtale ble kalt «ruinen». Grunnmurens ytre mål var ca. 11,3 x 9,2 m. Murens tykkelse varierte mellom 1,2 og 1,4 m. Innvendig var høyden på tre av sidene (sør, vest og nord) ca. 5 - 5,5 m, mens i øst var det en døråpning og noe lavere vegg. Bygget har minst vært i to plan, idet det er utspringende konsollsteiner i hvert hjørne som viser etasjeskillet. I sør var det to vindusnisjer i det nederste plan og tilsvarende to nisjer i det øvre plan. I øst var det også rester av en vindusnisje ved siden av inngangen.

Bygget er lite beskrevet i publisert litteratur om klosteret. Hovedpersonen bak restaureringen av klosteret fram til gjenåpningen, arkitekt Gerhard Fischer, nevner kort at det trolig har vært hospital/gjestehus.¹ Hva han bygger dette på, er ikke klart, men det er trolig en tolkning ut fra beliggenheten utenfor klosteranlegget. Konservator Jan Hendrich Lexow nevner at bygget

Usignert maleri som har tilhørt Johanne Marie Garmann, er sannsynligvis malt omkring 1850. Jan Hendrich Lexow antyder at dette kan være et av Lars Herterviggs første verk, fordi han på denne tid syslet med små landskapsbilder. Kunsthistoriker Holger Kofoed har avvist denne teorien. Ruinen kan så vidt skimtes i venstre forkant av klosterbygningen.

Foto: AM UiS

Ruinen fotografert i 1939 (over) og 1940 (høyre side).

I løpet av dette året raste østmuren sammen og ble ikke reparert før i 1960-årene.

Foto: Gerhard Fischer/Riksantikvaren.

har vært brukt som grisehus fram til omkring 1920.² Forsker Øystein Ekroll peker også på byggets beliggenhet og antyder at det kan ha vært en kombinasjon av bolig for abbeden samt gjestehus.³

Byggets funksjon vet man fortsatt lite om. Hospital har det neppe vært, de lå stort sett enten i eller like utenfor middelalderens byer. At abbeden har hatt sitt tilhold her, virker mer sannsynlig. Augustinerklostrene hadde strenge regler og uvedkommende ble normalt ikke sluppet inn i selve klosteret. Abbeden kan derfor hatt sitt eget hus hvor reisende og gjester kunne bli tatt i mot uten å forstyrre klosterfreden. Vi må tro at datidens pilegrimer også kan ha søkt tilhold her for en natt eller to.

Pilegrimer og andre gjester

Den eldste beretning vi har om pilegrimsveier i Norden stammer fra Adam av Bremens *Gesta Hammaburgensis ecclesiae pontificum* (ca. 1075). Den beskriver veien nord til Olavsskrinet i Nidaros slik: «Veien dit er slik at de som vil fare til sjøs fra Ålborg eller Vendel i Danmark, kommer på en dag over til Viken, en norsk by, derfra seiler en til venstre langs Norges kyst, og den femte dagen når man selve byen Trondheim. En kan også fare en annen vei som går til lands fra Skåne i Danmark, frem til Trondheim, men dette går senere i fjell-landet, og siden det er fullt av farer, kvier folk seg for den veien.»⁴

Sjøveien har utvilsomt vært den viktigste pilegrimsleden. Selv om reisene i hovedsak foregikk i sommerhalvåret, var seiling på nattetid farlig. Dessuten hadde man behov for mat og søvn, slik at det var behov for mange stopp underveis. Når Utstein Kloster ble opprettet er omstridt, men seinest fra midten av 1200-tallet kan klosteret ha tatt imot reisende langs kysten.

Vi kjenner lite til hvordan klostetsamfunnet så ut i middelalderen. I tillegg til selve klosterbygningen med kirken, må det ha vært en rekke andre bygg på stedet. Det var behov for mange forskjellige bygninger knyttet til gårdsdriften. I tillegg må det ha vært et omfattende tjenerskap foruten en rekke håndverkere som utførte oppgaver med bygging og vedlikehold av bygningsmassen.

Tilstand

Murene på denne ruinen har stått utildekket siden 1920-30-tallet. Under restaureringen på 1960-tallet ble det gjort en del arbeider på murverket, bl. a. ved å avrette det på toppen. Det ble også brukt sement til en del reparasjonsarbeider.

Generelt har det her vært samme skader som i øvrig murverk ved klosteret hvor det har vært benyttet sementmørtel, dvs. oppsprekking, fuktinntrenging og saltutslag. Særlig store saltutslag er det på den indre del av nordre mur. Dette skyldes nok i første rekke at muren er fylt inntil med jord- og steinmasser på utsiden og dreneringen har gått tett. Ved sammenhengende nedbørsperioder på høsten og i vinterhalvåret ble det raskt fylt opp overvann inne i ruinen. I inngangspartiet og de nedre vindusnisjene mot sør var det en del løse stein, men murverket var likevel solid.

Arkitekt Louis Klosters skisse til overbygg på Abbedens hus. Overbygget var planlagt som trekonstruksjon med moderne glassfelt. Kloster antydet også takteking med bronseplater, slik han hadde utført på Sola Ruinkirke.

Planer for ny bruk av ruinen

Styret for Stiftelsen Utstein Kloster var tidlig opptatt av ruinen og dens bruk. Helt fra 1960-årene har det vært skissert planer om alt fra bolig for vaktmester til utnyttelse av mer museal karakter. I 2001 ble det fra daglig leder tatt initiativ til ny utnyttelse av ruinen, inkludert drenering, nødvendig reparasjon og konservering av murene. Til dette arbeidet ble sivilarkitekt Louis Kloster engasjert. Han presenterte et skisseforslag i to plan over 1 ½ etasje. Forslaget innebar at murverket ble liggende som ruin i den høyde murverket hadde fått etter Fischers sikringsarbeider, mens en moderne takkonstruksjon i tre, og med endegavler i et moderne formspråk la seg over ruinen som et vernebygg. Hovedidéen var å bruke den øvre etasje som seminar/konferanserom og utnytte underetasjen til museumsbutikk og kafeteriautsalg.

Hensikten med ”nybygg”

Hensikten med å lansere overbygget over ”ruinen” var flerdelt:

- Sikring av ruinen samt å fullføre restaureringsarbeidet. Ruinen har siden gjenåpningen i 1965 vært en liten tiltalende del av klosteranlegget. Videre vil murverket ta ytterligere skade av fortsatt å være fullt eksponert for nedbørs- og klimapåvirkninger.
- Avlastning overfor øvrige deler av klosteret. Det har vært ønskelig å få redusert bruken av refektoriet til seminar-/møteformål. Et eget lokale til slik bruk vil klart bidra i så måte. Videre vil også funksjoner som kafeteria og museumsbutikk endre publikumsbalansen i anlegget, slik at det blir mindre trafikk og belastning i hovedanlegget. Erfaringen fra andre steder hvor man har ulike former for avlastningsbygg, er at en del mindre interesserte besøkende unnlater å løse billett for å gå inn i hovedanlegget, men i stedet begrenser oppholdet til dette bygget.
- I forbindelse med skolebesøk er det en klar målsetting å få utviklet et forbedret pedagogisk opplegg. Abbedens hus kan ta imot en til to skoleklasser om gangen, og man kan gi undervisning i form av orientering, film-/videopresentasjon, mv. På dager med dårlig vær kan lokalet også brukes til elev-/gruppearbeider samt avvikling av elevenes lunsjmåltid.

- Bygget skal også bidra til å sikre og forbedre klosterets økonomi. Dette kan skje ved at en kan ta imot flere og større møter/seminar på dagbasis. Videre vil også kafeteria og museumsbutikk trolig gi positive økonomiske bidrag.

Riksantikvarens saksbehandling

Arkitekt Kloster var tidlig i kontakt med Riksantikvaren om de første planer. Herfra kom det en del merknader og innvendinger til det innsendte skisseforslaget. Det ble derfor satt en rekke betingelser for at et slikt prosjekt skulle bli godkjent. Riksantikvarens vilkår har vært førende for det videre arbeid med prosjektet.

Videre har Riksantikvaren gitt en rekke dispensasjoner vedr. arkeologiske undersøkelser og diverse reparasjons- og utbedringsarbeider. I denne forbindelse er det gjennomført arbeider med fjerning av saltutslag på murflater, fjerning av sementfuger og erstatning med kalkmørtel av middelaldersk type, drenering utenfor bygningen og endelig fjerning av øverste murkrone som ble påmurt ved restaureringen i 1960-årene

Vitenskapelige undersøkelser

Muranalyse av ruinen ble gjort i 2004. Arkeologiske undersøkelser ble gjennomført sommeren 2005 og høst/vinter 2006. Det ble samtidig også utført antikvarisk oppmåling av ruinen. I tillegg er det foretatt kartleggingsarbeid av 1960-årenes restaureringsarbeid. Det ble også nødvendig å legge om veien til Utstein gard. Her ble det foretatt arkeologiske forundersøkelser før arbeidet ble satt i verk samt at det var kontinuerlig arkeologisk overvåking under anleggsarbeidet. Alle arbeidene har vært gjennomført i regi av Norsk institutt for kulturminneforskning (NIKU) og er dokumentert i egne rapporter.

Den vitenskapelige analyse viser at bygget er utført i samme materialer og murteknikk som klosteret for øvrig og at det derfor sannsynligvis er oppført samtidig – dvs. på midten av 1200-tallet. Murverket viste stedvis klare brannskader, noe som også finnes på det øvrige anlegget. Dette tilskrives en eller flere branner tidlig på 1500-tallet da klosteret flere ganger ble angrepet og kanskje plyndret.

Den ene brønnen som ble funnet inne i ruinen. Etter utgraving og rensing leverer den fortsatt friskt, rent vann. Det nye golvet er nå bygd inntil brønnen og på toppen er det lagt en massiv glassplate. Brønnen har også fått innebygd egen belysning.
Foto: Jørg Eirik Waula/MUST

Utgravningene utenfor ruinen og langs den nye veitrasé viste i stor grad omrotete masser med stort innslag av teglrester, kalkmørtel og trekull. Et par steder ble det avdekket steinstrukturer som så ut til å være menneskeskapt, men hvor det ikke har vært mulig med noen tolkning verken av formål eller alder.

Planlegging og prosjektering – herunder undersøkelser av relevante middelalderanlegg i Nordsjøområdet

På grunn av sykdom måtte sivilarkitekt Kloster frasi seg det videre oppdrag, og dette ble så overført til Klosters tidligere kollega, sivilarkitekt Helge Schjelderup, som også hadde lang erfaring med fredede bygninger og anlegg.

Gjennom hele planleggingsprosessen har det vært nær kontakt med Riksantikvarens saksbehandlere, fagpersonell fra Norsk Institutt for kulturminneforskning (NIKU) og Nidaros Domkirkes Restaureringsarbeider (NDR). I tillegg har det vært innhentet spesielle konsulenttenester vedrørende ulike tekniske fag, materialbruk og håndverksmessig utførelse.

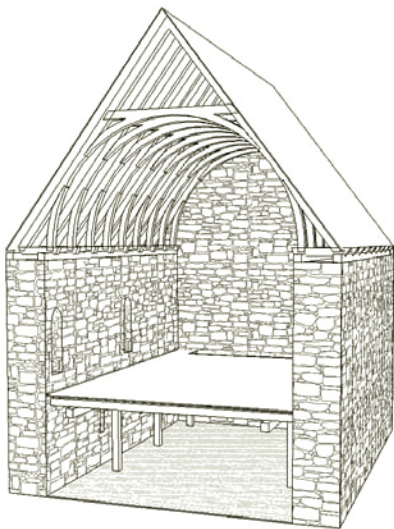
På bakgrunn av signaler fra Riksantikvaren samt den dialog og prosess det har vært mellom de ulike aktørene, endret prosjektet seg gradvis fra arkitekt Klosters rene ”overbygning” i ”moderne” stil til et helhetlig byggverk ut fra en tenkning om hvordan bygget kan ha sett ut i middelalderen (rekonstruksjon).

I Norge finnes det svært få paralleller til frittstående steinbygg av denne type. Det nærmeste er steinhuset på Gran, Hadeland. Heller ikke middelalder-takkonstruksjoner av vest-norsk type er særlig godt dokumentert. Skipet i klosterkirken på Utstein er rekonstruert etter modell av Værnes kirke i Trøndelag, men under arbeidet med ruinen på Utstein har en etter forslag fra Ola Storsletten ved NIKU også festet seg ved den originale buede takkonstruksjonen i Kinn kirke ved Florø slik den var før den ble fjernet i 1912.

I en periode under prosjekteringen var det en viktig diskusjon rundt spørsmålet om bygget hadde vært i to eller tre etasjer. Forskerne hadde ingen entydig oppfatning, men de fleste mente bygningen kunne ha vært i tre etasjer, men hvor spesielt kjelleretasjen hadde en mindre takhøyde enn det som er vanlig i dag. Men ikke minst av økonomiske grunner ble løsningen med to etasjer valgt.

Både for å studere aktuelle sammenlignbare bygningstyper fra middelalderen, samt også bevarte middelalder-takkonstruksjoner hvor det er brukt krumvokste emner tilsvarende det i Kinn kirke, har det vært gjennomført studieturer til Midt- og Sør-England samt til Vest-Jylland i Danmark.

Studietur til Jylland i 2007 for å undersøke takkonstruksjoner i steinkirker fra middelalderen. Fra venstre: Forsker Ola Storsletten ved Norsk institutt for kulturminneforskning, båtbygger Kristian Djupevåg og ektefelle samt Helge Schjelderup.
Foto: Jørg Eirik Waula/MUST

Tegning: Helge Schjelderup sivilarkitekter AS

Byggets utforming

Murverk

Eksisterende murverk er påmurt opp til nivået for forrige restaurering og ytterligere ca 1 ½ m på langveggene i sør og nord. Kortveggene i øst og vest er murt opp til fulle steingavler til mønet.

Det er murt kompakt, mest mulig tilsvarende middelaldermurverket. Det benyttes lokal stein fra Rennesøy (Rennesøy Stein as) og ren kalkmørtel.

Yttervegger er kalkpusset og hvittet på samme måte som hovedanlegget.

Overgang mellom utvendig middelaldermurverk og ny mur er markert på en enkel måte med uregelmessig plassering av mindre steiner som er utkraget 2-3 cm i forhold til eksisterende murliv. De innvendige murveggene har fått en svak kalkslemming, slik at murstrukturen fortsatt er godt synlig her.

Tak

Bygningen er overdekket med en takkonstruksjon med kraftige sperr, understøttet av buede elementer, alt i massiv eik. Konstruksjonen bygger på tilsvarende konstruksjoner som en har studert i Gråbrødrekirken i Lincoln i England, samt i middelalderkirkene i Sædding og Borris på Jylland.

Taket er tekket med rektangulær skifer av samme type som er brukt på kirkens skip, men i noe mindre dimensjon her. Beslag og takrenner/nedløp er utført i kobber i samme dimensjoner som på hovedbygget.

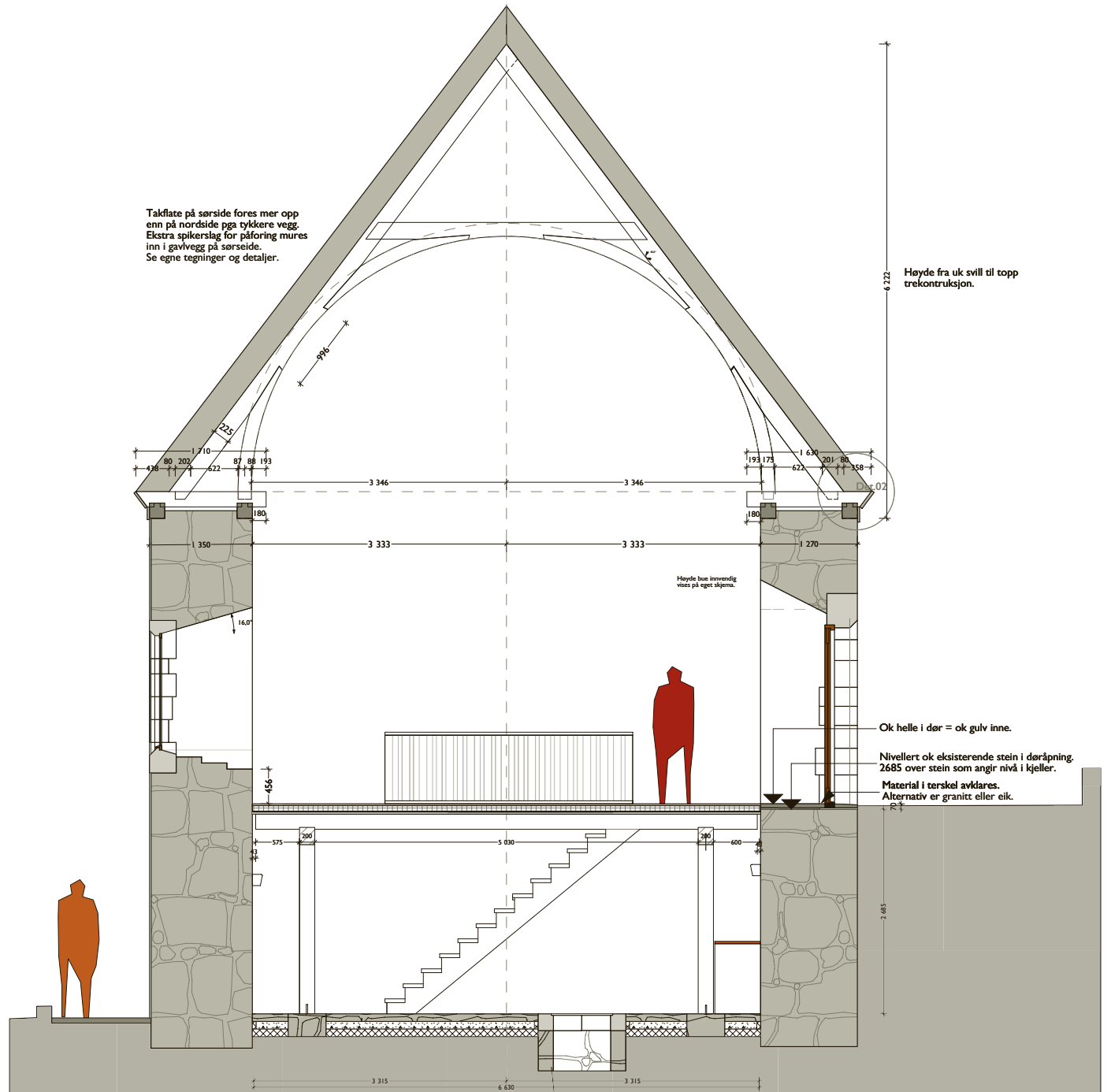
Etasjeskille

Etasjeskillet mellom under- og overetasje er av bruksmessige årsaker plassert noe høyere enn de originale konsollsteiner på vegger/hjørner skulle tilsi. Konstruksjonen står på åtte stolper, fundamentert i kjellergolvet, og belaster ikke murverket. Stolper, dragere, bjelker og golvbord er utført i furu.

Det foreligger ingen holdepunkter for innvendig forbindelse mellom etasjene i middelalderen, men av rømnings- og funksjonelle hensyn er det innvendig ved vestgavlen satt inn en enkel rettløpstrapp.

Inspeksjon av murerarbeidet. Bortsett fra en elektrisk blandemaskin og heis på utsiden av bygget, er murenes verktøy og arbeidsmetoder temmelig likt som i middelalderen. Fra venstre: Daglig leder ved Utstein Kloster, Jørg Eirik Waula inspiserer murerarbeidet sammen med sivilarkitekt Siri Refsland Tønnessen. Foto: Helge Schjelderup.

Snitt gjennom Abbedens hus. Tegningen viser proporsjonene i bygget. Kjelleretasjen har fått en takhøyde som er større enn slik det var i middelalderen. Hovedetasjen er likevel den monumentale med avstand fra golv til mønespiss på ca. 8 meter
Tegning: Helge Schjelderup sivilarkitekter AS

Golv i kjeller / innvendig drenering

Golvet er støpt i betong og belagt med skiferheller. Mellom veggmur og golv er det en åpen luftespalte som er fylt med fin singel.

Golv i hovedetasjen

Golvet er utført med breie, massive furubord i varierende bredde lagt med rot mot topp, dvs. kileformet plank. Golvet er delt i seks felt med noe breiere bord som «innramming».

Vinduer

Originale vindusåpninger i kjeller, rekonstruerte vindusåpninger i 1. etasje, inngang kjeller og 1. etasje er utformet med hogde klebersteinsinnfatninger. Disse bygger på samme form og typer som finnes i klosterbygget. Glass i vinduer har innfatning og ramme i eik. I begge gavler er det satt inn lysspalter i form av enkle rektangulære, stående faste vinduer med klebersteinsinnfatning.

Dører

Ytterdørene er utført med breie eikebord etter en middelalderlig modell og er ganske forskjellig fra dørene i klosterbygget. De er overflatebehandlet med olje tilsatt noe pigmentering. Låser og beslag er håndsmidde.

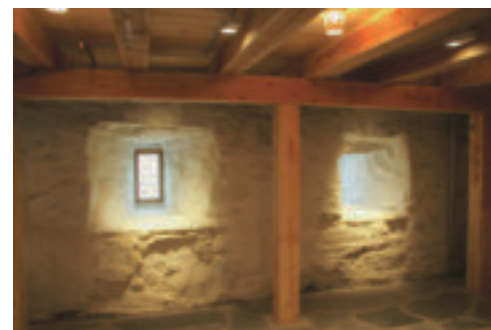

Takkonstruksjonen er laget av dansk eik, grovsaget på sagbruk i Nord-Tyskland, tilskåret på båtbyggeri i Hardanger, for så å bli transportert til og endelig montert på Utstein. Et ekte Nordsjø-samarbeid.

Foto: Helge Schjelderup.

Konserveringstekniker Michael Heng ved Museum Stavanger lager ytterdør til Abbedens hus.
Foto: Harald Hamre/MUST

Over: Et av de gotiske vinduene på sørsida med klebersteinsprofiler.

Under: parti av underetasjen med stolper, dragere og små vindusnisjer.

Til venstre: Hovedetasjen har få, men virkningsfulle elementer: furugolv med breie bord, benk i eik for AV-utstyr og teknisk styring, gavlvegger av solid mur med spaltevindu høyt oppe og takkonstruksjonen i eik med sutaksbord i furu.

Alle foto: Jørg Eirik Waula/MUST.

Et av de gotiske vinduene i hovedetasjen. Det er valgt innfatning i eik, blyglassramme og små rombeformede glassfelt. Middelalderens traktformede vindusnisjer gir god belysning også etter vår tids krav. Den estetiske virkning er imidlertid av helt andre kvaliteter enn moderne løsninger.

Foto: Jørg Eirik Waula/MUST

Belysning

I underetasjen er det valgt fast takbelysning både fra faste punkter og skinner montert i taket. Hovedetasjen har fått indirekte belysning med prosjektører montert på toppen av sideveggene, slik at de kryssbelyser hele takkonstruksjonen med undertak på hver sin side. I tillegg kommer to store sirkulære lysekroner i smijern utført i middelalderlig stil.

Tilgjengelighet / universell utforming

Klosteranlegget er generelt lite tilgjengelig for fysisk funksjonshemmede og rullestolbrukere. Dette er forsøkt bedre ivaretatt i rekonstruksjonen av Abbedens hus ved å etablere utvendig adkomstsnivå for overetasjen i plan med golvet innenfor. Adkomst til underetasjen er ivaretatt ved å sette opp en ytre forstøtningsmur mot veien i tilstrekkelig avstand fra husveggen.

Portal i sørmur ved utvendig trapp

Utgravningen av en trapp ved ruinens vestsida og åpning av sørmuren viste ingen tegn til hvordan opprinnelig utførelse av portal eventuelt har vært. Det er derfor lagd en enkel utførelse med rett overdekning (eksisterende stein) og uten kleberstein i hjørnene.

Innvendige brønner

Den sammenraste brønnen er tildekket. Den andre brønnen har en sirkulær form og var i relativt god stand. Denne er nå eksponert ved at golvet er lagt inntil brønnveggene og med en forsterket glassplate over. Det er også lagt inn enkel belysning her.

Oppvarming

I kjelleretasjen er det varmekabler i gulvet, mens det i hovedetasjen er montert ribbeovner langs veggene. Anlegget er både termostat- og tidsstyrt som øvrig oppvarming i klosteret.

Utendørsanlegg

Veien til Utstein gard er som nevnt lagt om, slik at veien mellom klosteret og Abbedens hus nå er stengt for gjennomgangstrafikk. Dette åpner for større muligheter til å lage en enhetlig utforming av utendørsområdet mellom disse bygg. Detaljert plan for området er i skrivende stund ikke utarbeidet.

Abbedens hus i desember 2012. Det slanke og høyreiste bygget føyer seg godt inn i terreng og miljø på Utstein.
Foto: Jørg Eirik Waula/MUST

Finansiering

Basert på arkitekt Klosters første skisse, beregnet han byggets kostnad til 7,2 mill. kr. SpareBank1 SR-Bank stilte da opp med en gave tilsvarende dette beløp. Etter hvert som bygget er prosjektert i henhold til de krav Riksantikvaren har stilt, har de totale kostnader for prosjektet kommet opp i over 20 mill. kr. Summen inkluderer da i tillegg arkeologiske undersøkelser og ny vei til Utstein gard. SR-Bank har gitt ytterligere 5 mill. kr. og Kulturdepartementet har bevilget 3 mill. kr. I tillegg har Rennesøy kommune bevilget 0,6 mill. kr. og Rogaland fylkeskommune har gitt et rente- og avdragsfritt lån på 2,5 mill. kr. Fylkeskommunen har også bevilget 250.000 kr. til middelalderlige lysekroner i smijern. Stiftelsen UNI har gitt 250.000 kr. til sikringssystemer (sprinkler, brann- og innbruddsalarm). Den resterende andel på nærmere 3 mill. kr. er tatt fra stiftelsens fond.

Ferdigstilling

Prosessen med å gjenoppbygge Abbedens hus har vært langvarig. Fra de første skisser kom på bordet til bygget står klart sommeren 2013 har det gått nærmere tolv år. Prosjekteringen av bygget har vært preget av mangel på forbilder, slik at mye av forarbeidet har hatt karakter av forskning. Riksantikvaren har vært en god medspiller, men i perioder har saksbehandlingen tatt uforholdsmessig lang tid. Håndverkere er blitt satt på prøver med uvante løsninger og materialbruk. Ikke minst har det vært vanskelig å skaffe finansiering til et prosjekt som tilsynelatende este ut i tid og kostnader.

Arkitektene Kloster og Schjelderup har vært helt avgjørende for realisering av prosjektet, om enn på hver sin måte. Kloster hadde tidligere gjennomført et tilsvarende gjenoppbyggingsprosjekt på Sola Ruinkirke. Hans erfaring og posisjon i restaureringsmiljøet gjorde at han var en naturlig «døråpner» for Utstein-prosjektet hos Riksantikvaren. Selv om hans opprinnelige skisser og idéer ble sterkt forandret i løpet av prosessen, vil også hans navn være knyttet til bygget.

Helge Schjelderup og hans medarbeidere er likevel dem som har hatt den avgjørende rolle i prosjektet. Schjelderup viste fra overtakelsen etter Kloster at han hadde betydelig kunnskap om middelalderbygg samt byggemetoder og materialer fra denne tid. Hans erfaring fra øvrige restaureringsarbeider,

kanskje spesielt fra Domkirken i Stavanger, viste seg tydelig. Men han var ikke en person som hvilte på allerede ervervede kunnskaper, han søkte alltid videre. Gjennom hele prosjekterings- og byggeperioden var han stadig på let etter forbilder og eksempler fra liknende bygg fra samme tid, både gjennom litteratur og ved eget besøk på utvalgte steder. Kyststrøkene rundt Nordsjøbassenget fikk særlig oppmerksomhet, men interessen førte ham også til bygg i Nord-Frankrike og videre sørover kontinentet.

Dessverre døde Helge Schjelderup i januar 2013 og fikk dermed ikke oppleve bygget ferdigstilt. Men han fikk æren av å holde det første arrangement i et nesten ferdig bygg, ved feiring av sin 60-årsdag i november 2012.

Omsider kan en si at nå er Utstein Kloster ferdig restaurert og gjenoppbygd. Dagens moderne pilegrim – turisten – kan nå studere og benytte anlegget – om enn på en annen måte en pilegrimene vi må tro reiste forbi her i middelalderen.

Noter

[1] Fischer, Gerhard: *Utstein Kloster, kongsgård – kloster – herregård*. Stavanger 1965.

[2] Lexow, Jan Hendrich: *Utstein Kloster etter reformasjonen*, Stavanger Museums Årbok 1961.

[3] Ekroll, Øystein: *Bygning og bruk*, s. 237, i Haug, Eldbjørg: *Utstein Kloster og Klosterøyas historie*, Stiftelsen Utstein Kloster 2005.

[4] Olsen, Harald: *Den sjøfarende pilegrim*, publisert på www.pilegrim.info.

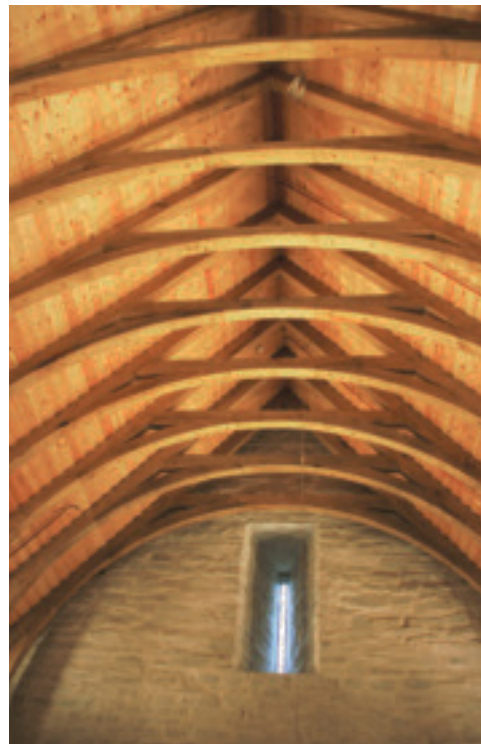

Foto: Jørg Eirik Waula/MUST

SUMMARY

The Abbot's house at Utstein Monastery.

Utstein Monastery is Norway's only preserved medieval monastery. It was restored after the Second World War and re-opened in 1965. Outside the main buildings was a ruin of low walls from a small house that had had some minor repairs carried out. The building was probably the Abbot's residence at the monastery, and here he could have received visitors and other travellers.

In 2001 the initiative was taken to rebuild the building. Architect Louis Kloster drew a sketch for a superstructure to be built over the ruin. The Directorate for Cultural Heritage had a number of comments, but gave a clear signal for the project to go ahead. Subsequent analyses of the walls and archaeological investigations showed that the building was built at the same time as the rest of the monastery. Due to illness the architect Kloster had to hand the project over to the civil architect Helge Schjelderup. The dialogue with the Directorate for Cultural Heritage eventually concluded that a reconstruction of the building as it had appeared in the middle ages was preferred, and that it should be executed using the building methods and materials of this period. Norway's foremost researchers in this field were contacted, at the same time study tours to West Denmark and England were undertaken to find parallels and examples of similar buildings.

The building is now constructed so that both long walls have been built from natural stone and lime mortar to 1 ½ metres more than the original height. The short walls have been built up as stone gables to the height of the roof ridge. The roof construction has substantial beams that are supported from below with arched elements, all in solid oak. Eight vertical posts standing directly on the cellar floor support the second storey floor. Posts, lintels, beams and

floorboards are all made from pine. Both original and reconstructed window openings and doorways have carved soapstone borders. The exterior doors have been made according to medieval practice using wide oak boards. Locks and hinges have been forged by hand.

The Abbot's House opened in the early summer of 2013 and the building will be used for exhibitions during the summer season, and as a conference and meeting venue the rest of the year. The building cost a total of 20 million NOK; Sparebank1 SR-Bank donated over half of this sum. Other contributors were the Department of Culture, Rennesøy Municipality, the UNI Foundation and Rogaland County Council.

Detalj av golvet som viser stjernemønsteret.
Foto: Jørg Eirik Waula/MUST.

